

Пейо Яворов

Църковното обезправяне на
българите

От седмица и повече време в Турция владее сравнително голямо застиание. Тържествата на побратимяване заглъхват, вятърът развява пелелта на увеселителните огньове по мегданите и денят на отрезвлението настъпва. Ние чухме вече гласове, които звучат с една нота на съкрушение за настоящето – и видяхме внезапни жестове, които са зловещо предзнаменование за бъдещето. Д-р Ниязим, един от най-видните младотурци, член на централния комитет и инспектор на всички малоазиатски подкомитети, изявява пред кореспондента на парижкия в. „La temps“.

„За нещастие, анадолското турско население е останало много назад. В настоящия момент то е неспособно да разбере за какво именно се касае работата. Наистина, селяните чувствуват задоволство, виждайки да чезне тираническото управление, но за тях думите конституция, избори, парламент нямат абсолютно никакво значение. Болшинството си въобразява, че занаят няма да се събират данъци. Мизерия и невежество обвиват мозъка на анадолеца с твърда кора, която постепенно ще трябва да се разбива чрез образование и човешки отношения.“ И подир констатирането на този факт – тъй обезнадеждителен, д-р Ниязим си остава въодушевен от светла вяра за окончателното реализиране на младотурските сънища... Обаче един битолски адвокат, тоже интелигентен младотурчин, но без какво да е официално положение, следователно и незадължен да бъде външно само оптимист, говори:

„Както досега няма турска революция, така също в Турско няма да има конституция. Старите турци днес с негодувание посрещат намесването на християните в управлението, което още не е законно уредено. Те се възмушават и заканват, като гледат, че «гяурите», довчера роби, ходят из улиците с вирнати глави. На старите турци бе втълпено, че управлението в бъдеще ще бъде по «шерията».“

Съмнявайки се в сигурността на постигнатите успехи, битолският адвокат продължава за турската маса, която д-р Ниязим се готви да превъзпита: „Ако почнем да агитираме, трябва да открием цялата истина. А няма по селата турчин, който би я желал или съзнал. Ако почнем да лъжем, лъжата ще излезе на мегдан и пак ние ще се изложим като изменици на отечеството. Ето сега се говори, че кюрдите били въстанали против конституцията. Като тях е целият турски народ и те няма да останат сами. Реакцията е още зашеметена, но скоро ще се сепне.“

А между туй целия турски държавен апарат въпреки толкова необходимото обновление остава почти непокътнат. След заглъхването на тържествата ние пак чуваме познатата музика на по-ранния

механизъм, потънал в ръжда и паяжина. При настъпващото отрезвление ние пак виждаме да се вдворява старата действителност на произвол и угнетение. Софийският печат отново подема изоставената през 4–5 седмици мрачна хроника. Особено характерни са фактите за църковното обезправяване на българския елемент. Гърците и днес, както преди два месеца, имат всяко насърчение и поддръжка.

В своето дело на преобразование младотурската революция изглежда вече изнемогнала. Изнемогна тя, без да изхаби в нещо особна мощ. Нямайки друга колко-годе твърда опора освен офицерството – неточно е да се каже войската, – не смеят и няма да направят младотурците никаква решителна стъпка по-нататък. Реакцията не е използвала досега толкова обстоятелства, които я благоприятствуват, може би само от благоразумие. Но ако бруталният замах представлява голяма опасност за съществуването на империята, не остават ли незаменимите изгоди на една ловка игра с парламента?

Обаче при най-високо съзнание за борбите и изпитанията, които предстоят, българското население покри вече Македония с мрежата на своите конституционни клубове. Младотурците не показаха досега воля да разберат какъв мощен съюзник биха намерили в наше лице с малко по-културен либерализъм от тяхната страна. Близки са може би моментите, които ще им разведрят погледа, и те сами ще ни подирят. Дано това не бъде много късно – разбира се, късно за тях!

София, в. „Илинден“, 18 август 1908 г.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Христо Ценов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7232>]